

ONTMENSELJJKING

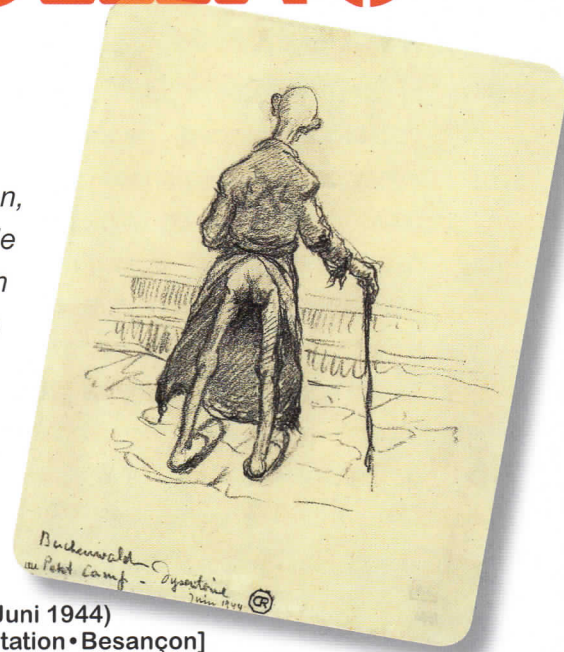
Dagelijks leven in het kamp

DOCUMENT 1

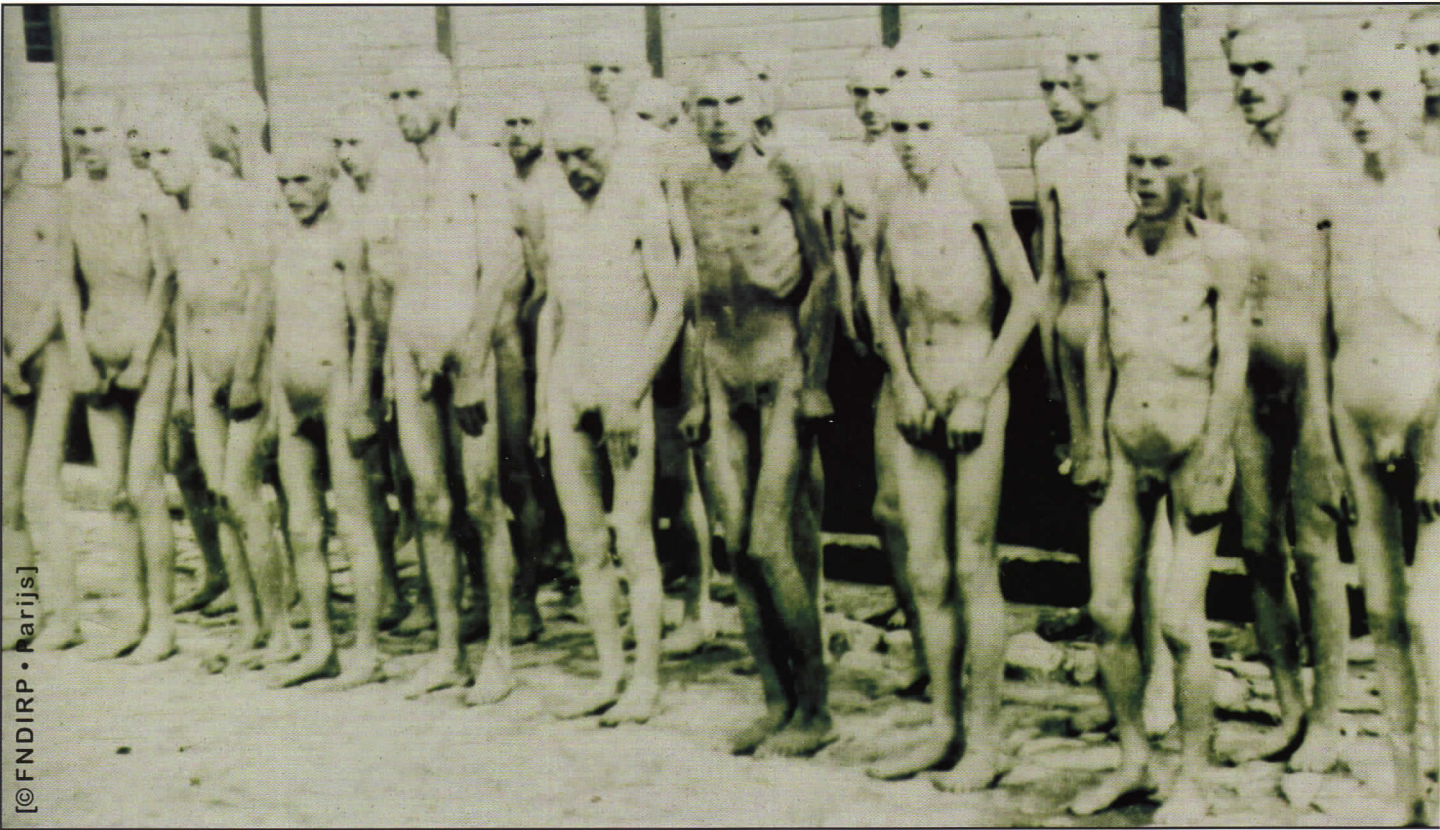
«Hun leven is kort, maar hun aantal grenzeloos: zij, de muzelmannen, de te loorgegane, vormen de ruggengraat van het kamp; zij, de naamlozen, altijd andere en altijd eendere massa, de niet-mensen die in stilte marcheren en zwoegen, in wie de goddelijke vonk is uitgedoofd, die te uitgeblust zijn om nog echt te kunnen lijden. Men aarzelt om te zeggen dat ze leven; men aarzelt om hun doodgaan dood te noemen, die dood die ze niet vrezen omdat ze te moe zijn om hem werkelijk te begrijpen.»

LEVI, P. *Is dit een mens?* Amsterdam, 1999, p. 122-123

Tekening van Léon DELARBRE (Juni 1944)
[© Musée de la Résistance et de la déportation • Besançon]

DOCUMENT 2

Maart 1942. Uitgemergelde Sovjet-Russische krijgsgevangenen moeten zonder kledij deelnemen aan een appel bij -10°C

«Op de binnenplaats, soms in de regen, wachten. Een ploeg komt buiten, een andere gaat binnen. In een kamer waar 12 mensen zich met moeite kunnen uitkleeden, stopt men er 35. Geduw, gestomp, haast en dan de badkamer binnen. Stilzwijgen. De SS'ers waken.

Wat een gezicht: die hondsmagere, blauwgeslagen lichamen, met etterende verwondingen. Enkele seconden koud water, één minuut warm water, en dan zich vlug weer aankleeden, met hetzelfde goed, en dan weer haastig, nog nat, naar buiten.»

LANSVREUGT, P. en LEMAÎTRE, R. *De kruisweg van Breendonk*. Brussel, s.d., p. 66

Fiche 7

[© FNDIRP • Parijs]

ONTMENSELIJIK

DOCUMENT 3

«Hier en daar hadden ze grote, in tweeën gezaagde tonnen geplaatst. Er waren er zo twee. Elke morgen gingen een aantal gevangenen er zich in ontlasten. Er waren er twee- of driehonderd. Het moest vooruit gaan. Opgejaagd met een zweepslag moesten ze daarin gaan schijten. En wanneer de ton vol stront was, moesten wij ze gaan uitgieten in de moestuin die was aangelegd voor het eten van de Vlaamse SS'ers. Zij leefden van ons zweet. Dat was ongehoord.»

Willem PAUWELS, alias WILCHAR, gevangene n° 1939
Breendonk, 02.04.1943 - 28.05.1943

Waterverfschilderij van Wilchar gemaakt met Chinese inkt

[© Fort Breendonk]

«Als we dan binnen waren en gekleed waren, werden we naar buiten geroepen. Per twee naast elkaar. We kregen een blauwe zak over het hoofd. Die moest ge zo vasthouden om te zien waar ge uw voeten zette. Uw voorganger vasthouden aan de slip van de jas voor u en dan 'links-zwo-drei-vier, links-zwo-drei-vier. Vort! Vort!'. Waar we gingen dat wisten we niet. We hoorden soms wel anderen tegenkomen, een andere groep van een andere kamer die we tegenkwamen. En dan 'stop, stop, halt' en dan stonden we stil. We stonden daar fix. Voor Franse toiletten, zonder pot, hé. Fix. Daar sta je dan. Broek losmaken, hop. Broek laten vallen, hop. 'Hinsitzen, hop.' Achteruit. Ja, hoelang? Ik durf dat niet te zeggen. We hadden geen horloge meer. Maar ik geloof nooit dat het een halve minuut kon duren.»

Remy LIBOTTON, gevangene n° 2810 - Breendonk, 03.03.1944 - 06.05.1944

[© Fort Breendonk]

ONTMENSELIJING

«Wel, het is een beetje onwelvoeglijk maar zijn behoefte doen overdag was altijd hachelijk. Ofwel moest toestemming gevraagd worden, ofwel ging het niet. Maar er waren ook gevangenen die het 's nachts deden, om te ontsnappen.

Maar 's morgens liep het vat dan over. Er was viezigheid en er waren uitwerpselen overal, in elke hoek. Dat moest gereinigd en opgeraapt worden. Dat was geen verkwikkelijke bezigheid.

Alles moest gedaan worden. De SS-ers waren er al en zoals steeds moest het 'schnell, schnell' gaan. Er vielen zweepslagen, enz. Het moest waanzinnig snel gaan, hoewel we alle tijd hadden. Maar dat was nu eenmaal de huisstijl.»

Willem PAUWELS, alias WILCHAR, gevangene n° 1939 Breendonk, 02.04.1943-28.05.1943

DOCUMENT 4

«Vader Quintelier was reeds bejaard en uitermate verzwakt. Hij had niet genoeg kracht meer om de luizen te doden. Die smerige insecten nestelden in zijn kleren, ook aan de buitenkant. Indien een SS'er dat merkte, kreeg hij slagen met de roede of nog erger. Wij waren allen opgevreten door de luizen die dag en nacht ons bloed opzogen. Op een dag besloot het nazibestuur om de kamers, de bedden en de kleren volledig te ontsmetten. De bedden werden naar buiten gesleept en wij moesten ze afkrabben met glasscherven. De matrassen werden verbrand en onze kleren ontsmet. Twee dagen lang hebben wij in barakken geslapen. Dat was een verbetering. Maar hoeveel gevangenen waren geslagen en hoeveel hele kamers waren gestraft omdat wij luizen hadden van miserie.»

Benoît MICHIELS, gevangene n° 80 - Breendonk,
23.12.1942-09.02.1944

«Het ongedierte kwam uit de strozaken en daar was geen bescherming tegen mogelijk. Deze zakken werden niet veranderd noch gewassen, vernieuwd of vervangen. De parasieten kwamen uit de matrassen en daar was geen verweer tegen mogelijk. Als een gevangene de ziel gaf, dan sloep diezelfde avond een andere gevangene op dezelfde matras, die noch vervangen noch gereinigd was. De koeien en de paarden kregen regelmatig vers stro, want... dat waren geen politieke gevangenen.»

Michaël GYSERMANS, gevangene n° 1081 - Breendonk, ...-06.10.1943

ONTMENSELIJ KING

DOCUMENT 5

«Ook de wasbeurt was een zeer onaangename gebeurtenis. Want we mochten ons vanzelfsprekend uitkleden voor de soldaten die ons bewaakten. Hoewel ze hun rug naar ons keerden. Buiten de cellen was er dus een waterkraantje. Wij moesten doorheen een aantal gangen lopen, ik weet de weg niet meer precies want we hadden altijd een kap over het hoofd.

Die kap mocht eraf bij het wassen. Wij hadden juist genoeg water om ons gezicht, het tipje van onze neus en onze voorarmen te wassen. U beseft wel in welke toestand we ons bevonden na drie en een halve maand hechtenis. In die cellen moet er een afschuwelijke stank hebben gehangen. Ja, ik herinner me dat het naar cement rook gemengd met weë geuren. Onverdraaglijk.»

Elisabeth DEPELSENAIRE, gevangene n° 268
Breendonk, 05.09.1942 - 18.12.1942

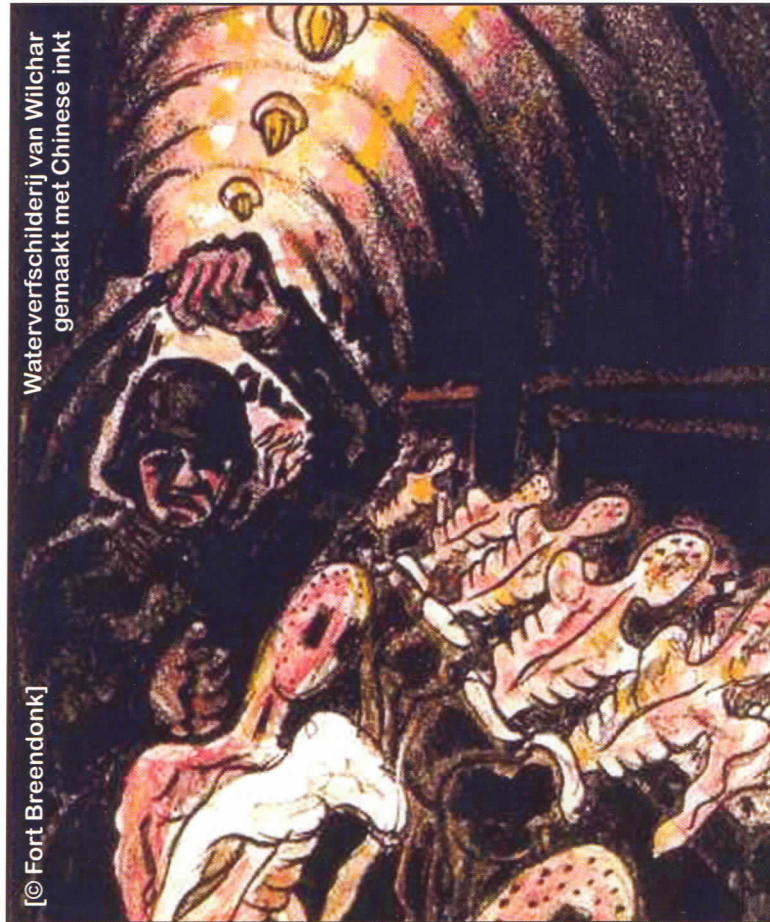
DOCUMENT 6

«(...) Ik zeg u dat in begin november 1942 een konvooi met 159 personen uit Douai in Breendonk aankwam. Het ging allemaal om sterke en robuuste personen die groter waren dan 1 m 70; hun nek vormde om het zo te zeggen geen geheel met hun hoofd. Ik schat dat zij gemiddeld 85 à 90 kilo wogen. De kampeiding was in extase omdat zij hen in gedachten al voor hen zagen terwijl ze de zwaarste werken aan het uitvoeren waren. Vijftien dagen na hun aankomst hadden zij een dertigtal kilo verloren en ook hun lichaamskracht verdween.

(...) Te Breendonk moesten zij zich tevreden stellen met het voedsel van het kamp. Hieruit bestond het voedsel: 's morgens, een tas eikelsap; 's middags een tas soep op basis van kolen, min of meer aangedikt, waar aardappelen bijna totaal in ontbraken en waarin vlees of vet schitterden in hun afwezigheid; 's avonds kregen wij een homp brood van ongeveer 225 gram, een beetje suiker, een beetje boter of margarine, een beetje honing, confituur of siroop (...)

(...) Het is daarom dat wij te Breendonk niet alleen rauwe aardappelen aten, maar ook aardappelschillen en het afval van kolen in plaatsen die niet altijd zeer proper waren. (...) Het is ook daarom dat de gevangenen van Breendonk muizen en kikkers en ook nog andere dingen gegeten hebben. Verschillende onder hen werden betrap door de SS, door Mathurin of door de 'Oberleutnant' terwijl ze zich te buiten gingen aan deze voedselphantasieën. Dat kostte hen elke keer enkele stampen van de laarzen, vuistslagen en matrakslagen met het dreigement naar het cachot overgebracht te worden. Wat mij betreft werd ik tijdens het aardappelschillen betrap terwijl ik een stuk rauwe aardappel in mijn mond stak. Als straf moest ik gedurende een halfuur op de knieën blijven zitten, met het gezicht tegen de muur en de armen in de lucht.»

Lezing van Mr. Désiré PIENS, voorzitter van de l'A.P.P.R.B. : de postmannen van Breendonk
PIENS, D. Postiers, prisonniers politiques, rescapés, Breendonk, Album-Souvenir. S.I., s.d., p. 95-97

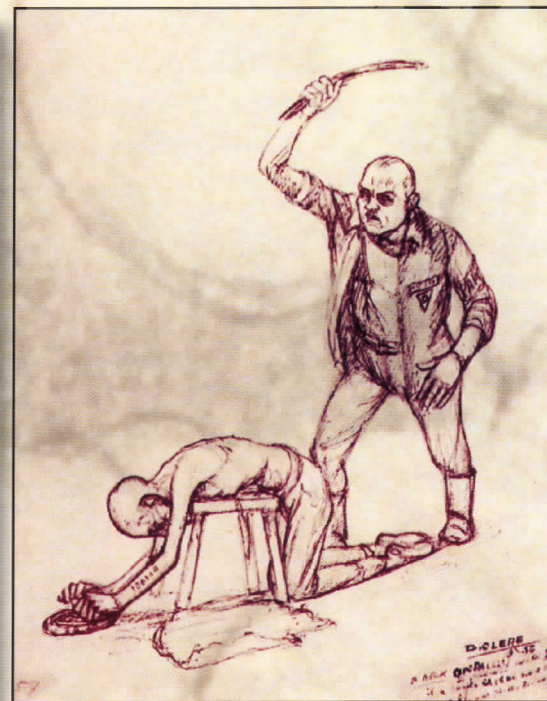
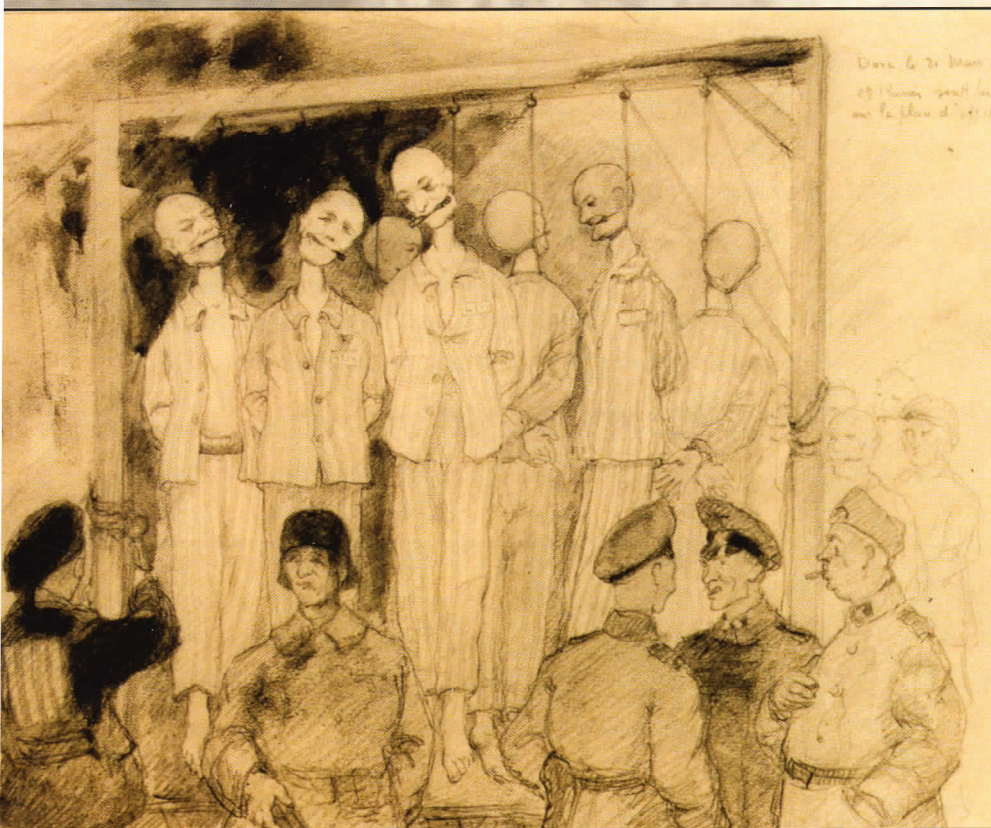

Waterverfschilderij van Wilchar
gemaakt met Chinese inkt

© Fort Breendonk

ONTMENSELIJ KING

DOCUMENT 8

Tekening van David OLÈRE
[© CDJC • Parijs]

Tekening van Léon DELARBRE (Juni 1944)
[© Musée de la Résistance et de la déportation • Besançon]

DOCUMENT 9

«Het was een echte stal waarvan de deuren gesloten werden. Er hing een sterke geur van mensen en zweet want er was geen water en er waren geen toiletten. Er waren geen emmers om uw behoefte te doen of om zich te wassen. Er was ook geen verluchting, zodat er steeds een onbestemde geur hing, als in een sterfhuis of op een kerkhof. Het was een kamer waar men de nacht kon doorbrengen, waar men in feite ook de eeuwigheid kon vinden, vanwege het gebrek aan lucht.»

Getuigenis van Harry GURMANN
Breendonk, 06.1941 - 25.09.1941

Tekening van Jacques OCHS
[© Fort Breendonk]